

Teaduskollektsioonide 2017. a erakorralise hindamise juhend

1. Teaduskollektsioonide korraline hindamine toimub haridus- ja teadusministri määruse nr 11 "Teaduskollektsioonidele esitatavad nõuded ning teaduskollektsioonide finantseerimise taotlemise, taotluste läbivaatamise ja finantseerimise otsustamise tingimused ja kord" (edaspidi *määrus*) alusel¹.
2. Erakorralise hindamise eesmärgiks on hinnata finantseerimist taotlevate uute teaduskollektsioonide (sh liitunud ja jagunenud teaduskollektsioonide) tegevust ja vastavust määruse nõuetele.
3. **Uue teaduskollektsiooni hindamiseks esitab teaduskollektsiooni haldav asutus elektrooniliselt allkirjastatud taotluse hiljemalt 16. oktoobriks aadressile hm@hm.ee.** Kui kollektsioon on varem hinnatud (kas perioodiliselt või erakorraliselt) ja saanud tagasisidet, siis tuleks taotluses sellele tagasisidele tähelepanu pöörata, ennetamaks samade kommentaaride kordumist. Taotluse esitamise ajaks tuleb sisestada ETISesse teaduskollektsiooni kirjeldus, varem hinnatud kollektsioonide puhul tuleb jälgida, et ETISe kirjeldus oleks ajakohane.
4. Aruanne esitatakse september 2017 (k.a) seisuga.
5. Hindamise põhidokumentideks on:
 - **Teaduskollektsiooni aruanne 2013-2017 erakorralise hindamise läbiviimiseks**, mis lähtudes ülal nimetatud määruse §4 "Teaduskollektsioonile esitatavad nõuded" sisust soovib saada lühikesi, kuid sisukaid vastuseid esitatud küsimustele (mõned küsimused on erialaspetsiifilised). Aruandevormis on vajalik esitada nii arvandmeid kui kvalitatiivseid hinnanguid, ning perioodi arvestades on oluline iseloomustada ka dünaamikat või tendentse.
 - **teaduskollektsiooni kirjeldus Eesti Teadusinfosüsteemi teadus- ja arendustegevuse ning selle tulemuste alamregistris** vastavalt Eesti Teadusinfosüsteemi pidamise põhimääruses kehtestatud korrale. Kollektsiooni info kõik osad (nt töötajaid puudutav) peavad aruande esitamise ajaks olema ajakohased.
6. Hindamisel otsitakse esitatud andmete põhjal vastust eelkõige küsimustele, kas teaduskollektsioon vastab määruse §4 toodud nõuetele ja asjakohasel juhul Nagoya protokollide nõuetele:
 - (1) Teaduskollektsiooni esmane ülesanne on teadustegevust toetava informatsiooni kogumine, töötlemine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine.
 - (2) Teaduskollektsiooni kasutatakse teadustegevuse eesmärgil ja kasutajate sihtgrupiks on peamiselt teadustöötajad.
 - (3) Teaduskollektsiooni kasutamine teadustegevuse eesmärgil on kasutajate sihtgrupi jaoks avalik ja tasuta.
 - (4) Teaduskollektsiooni kirjeldamine, süstematiseerimine ja arendamine peab toimuma eriala spetsiifika kohaselt ning tagama kollektsiooni säilimise, haldamise ja kasutamise.
 - (5) Teaduskollektsioonide arendamisel tuleb vastavalt teaduskollektsiooni spetsiifikale rakendada meetmeid (andmebaasistamine, andmesidevõrgustikega

¹ RT I, 06.04.2011, 5. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128112012034>

liitumine) kollektsoonide sisu avamiseks ja kasutamise hõlbustamiseks. Teaduskollektsoonide andmebaasid peavad olema ühilduvad rahvuskollektsoonide piires üleriigiliselt ning perspektiivis ka rahvusvaheliselt.

- (6) Alates 2015. aastast hinnatakse eraldi punktina, kas geneetiliste ressurssidega seotud teaduskollektsoonid järgivad Nagoya protokollist tulenevaid nõudeid materjali kogumisel, registreerimisel, kasutamisel ja edastamisel (Nagoya protokoll reguleerib juurdepääsu geneetilistele ressurssidele ja nende kasutamisest saadava tulu õiglast ja erapooletut jaotamist). Vt. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 511/2014: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014R0511> ja Euroopa Komisjoni rakendusmäärus 2015/186: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R1866&from=ET>.

Paljud Nagoya protokollist tulenevad nõuded on kollektsoonidele igapäevane praktika ja tuttav juba varasemast. Palume kollektsooni kohta aru andes lahtris „Geneetilised ressursid“ esmalt anda hinnang, kas kollektsoon on Nagoya protokolliga mõjudega seotud ning seejärel iseloomustada kollektsooni tööprotsesse alljärgnevate punktide valguses:

Teaduskollektsoon peab:

- kasutama standardmenetlusi geneetiliste ressursside proovide ja nendega seotud teabe vahetamisel muude kogude omanikega ning selliste proovide ja sellise teabe edastamisel kolmandatele isikutele kasutamiseks kooskõlas konventsiooni ja Nagoya protokolliga;
- edastama geneetilisi ressursse ja nendega seotud teavet kolmandatele isikutele kasutamiseks üksnes koos dokumentidega, mis tõendavad, et neile ressurssidele ja seonduvale teabele saadi juurdepääs kooskõlas kohaldatavate juurdepääsu andmist ja tulu jaotamist käsitlevate õigusaktide või regulatiivsete nõuetega ning, kui see on asjakohane, vastastikku kokku lepitud tingimustel;
- registreerima kõik kolmandatele isikutele kasutamiseks edastatud geneetiliste ressursside proovid ja kogu nendega seotud teabe;
- võimaluse korral looma kolmandatele isikutele edastatud geneetiliste ressursside proovide kordumatud tunnused või neid kasutama ning
- kasutama geneetiliste ressursside proovide ja nendega seotud teabe vahetamisel muude kogudega asjakohaseid jälitus- ja seirevahendeid.

Nende punktide täitmise alusel saab teaduskollektsoonide ekspertnõukogu teha haridus- ja teadusministrile soovitusi lisada teaduskollektsoon Euroopa Komisjoni kogude registrisse, kuhu kuuluvad need kollektsoonid, mis on Nagoya protokollist tulenevad nõuded täitnud. Täpsemalt palume tutvuda Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 511/2014 Artiklitega 4 ja 5 ning Euroopa Komisjoni rakendusmääruse 2015/186 Artiklitega 2-4 (viited ülalpool). Palume aruandes viidata, kas soovitakse oma kollektsoon registrisse kanda.

Hindamine

Iga punkti hinnatakse skaalal: 0 (puudub/ei vasta nõuetele), 1 (kasin), 2 (rahuldav) ja 3 (eeskujulik) ning selle baasil formeerub ekspertide koondhinnang (mitte aritmeetilise keskmisena). Iga aruannet hindab vähemalt kaks ekspertnõukogu liiget. Koondhinne fikseerub ekspertnõukogu arutelu tulemusel (st põhjendatuse korral võib hindeid korrigeerida, et tagada ühtne hindamiskaala).

Erakorralise hindamise tulemusel võib kollektsiooni arvata teaduskollektsioonide nimekirja ning ekspertnõukogu võib teha haridus- ja teadusministrile ettepaneku kollektsioonile finantseerimise avamiseks, või lugeda kollektsioon määruses kehtestatud nõuetele mittevastavaks või osaliselt vastavaks ning anda soovitusi teadusväärtusega materjali säilimise tagamiseks muul viisil.